

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenként egy íven.
Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések
szövegét és díját a szerkesztő-kiadó címére
kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ-KIADÓ:
GEDULY HENRIK evang. lelkész,
NYIREGYHÁZA.

A lap ára egész évre 12 kor., félévre 6 kor.
negyedévre 3 kor.
Egyes szám ára 40 fillér.
Hirdetés ára oldalanként 40 kor.

TARTALOM-JEGYZÉK: (Vezércikk.) Országos prot. szövetség. Protestáns szövetkezés! *Lombos Alfréd.* Még egyszer az „országos prot. szövetség” kérdéséhez. *B.* — — Az „utasítás” a nem állami elemi népiskolákról stb. *Kund Sámuel.* (Folyt. köv.) — Az egyetemes levéltár szervezésére kiküldött bizottság üléséről. — **Tárca.** Egy áttérés története száz év előtt. *Frenyó Lajos.* — **Belélet.** — **Irodalom.** — Pályázatok. —

ORSZÁGOS PROT. SZÖVETSÉG.

Protestáns szövetkezés!

Sokszor lehetett s lehet ma is hallani azt a nézetet, hogy nem helyes, ha a pap politizál. Nem való a politika a csendes paróchiába. Isten Igéje megeselekszi a maga munkáját s a protestáns pap beérheti vele. Ezzel szemben nem kell hosszasan magyarázni, de hivatkozni lehet rá, hogy a katolicizmus kebelében kifejlődött klerikalizmus ellenkezőleg minden egyházi érdeket politikával szolgál s ez az eszköz, a lépeső még a püspöki székhez is.

Bizonyos igaz, hogy az előbbi az ideális, de viszont az utóbbinak „segíts magadon, az Isten is megsegít” elve, szerfelett való agitálása szervezte meg azt a hatalmat, melyet nem irigye-lünk ugyan, de félve nyögünk. Az a hatalom, mely mindig a felsőbb intéző köröket igyekezett bofolyásolni, míg önön érdekeit szolgálta, mindig a protestantizmus letörésén fáradozott s a jelenben tapasztalhatjuk: a jogokat biztosító 1848. évi XX. törvénycikkünket is kisajátítani igyekeznek. S miután a klerikalizmus ilyen hátba támadással a legérzékenyebb csapást kívánja ránk mérni s ez anyagiáson gondolkozó korban biztos számíttással még nagyobb vagyoni különbséget akar teremteni a szegény protestáns egyházak és a dúsgazdag katolikus egyház között, hogy a mérközés lehetősége is ki legyen zárva, vajjon megállhatunk-e a pusztá igehirdetésnél s ne gondoljunk-e aktivitásra legalább az egyházpolitika terén, nem hogy hatalmat keressünk, de az ellenfél hatalmának túlságos fejlődését megakadályozzuk s jogainkat megvédjük? Az Isten Igéje megszerezheti a lelkek nyugalomát, de naivság volna hinni azt, hogy szembe állíthatjuk a klerikalizmus politikájával akkor, midőn ennek krisztusi szeretete is abban merül ki, hogy tiporja a másikat.

Aktivitásra van szükség a magunk részéről

is s az Isten Igéje érdekében történik ez is, mert csupán előcsatározás ez ott, hol végeredményében az Igének kell győzedelmeskedni.

Nem idegenkedem tehát a létesítendő Országos Protestáns Szövetség alapszabálytervezetének 3-ik §-ában megjelölt céltól, hogy a szövetség nagygyűlésein főképen egyháztársadalmi és egyházpolitikai kérdésekben állást foglal. Sőt már rég érezvén egy ily irányú szövetkezés szükségességét, örömmel látom jelen lapot ezen cél szolgálatában. De óhajtanám, hogy nem csak e lap, de olvasói is azok sorába álljanak, kik ezen a téren is a szervezetségben rejlő erőnek teljes kifejtésével igyekeznek a protestantizmus támogatására sietni, hogy fejlesztvén a protestáns öntudatot, mely sajnos nemesak a hatalomhoz közel álló, de mint azt az egyházunk kárára adott reversalisok bizonyítják, alsóbbkörű hitsorsosaink között is már szunnyadni kezd, a klerikalizmus által initiált mozgalmakkal szemben meg is vívhassuk a győzedelmes harcot.

S épen ezért, bár jóleső érzéssel olvastam az orsz. prot. szöv. alapszabálytervezetét, intensebben óhajtanám a protestáns szövetkezést. Az alapszabálytervezet szerint minden nagykorú protestáns tagja lehet az orsz. szövetségnek, feltéve ha 2 korona tagsági-díjat fizet. Felteszem a kérdést, hogy az a vidéki protestáns, ki elvégre nemesak az egyház gondoskodását, de leginkább terhét is érzi, ezen szerinte újabb és pedig protestáns részről jövő terhet nem fogja-e feleslegesnek tartani s így megtagadni, tehát be sem lépni az orsz. prot. szövetségbe akkor, midőn pénzeért ellenértéket nem lát? Mert hát a tervezetből azt látom, hogy lenne egy orsz. szövetség, melynek nagygyűlésein minden tag részt vehet s mely szövetség lapot is indítana. Nem hiszem azonban, hogy az a bácskai, vagy épen-séggel máramarosszigeti vagy brassói fizető tag sans géne elmenne Pestre nagygyűlésezni, sem azt nem hiszem, hogy a fizető tag 2 koronájáért megkaphassa a szövetségi lapot. Ha pedig uti-

költségre, vagy a lap előfizetési díjára külön nem áldoz, az egész gyűlésezésről s nagy horderejű kérdésekről halvány sejtelve sem lesz s a szövetségbe való belépés szükségessége épenséggel sem lesz a vidéki előtt indokolva. Az pedig nagy hiba volna, ha megelégednénk azzal, hogy néhányan összetakarítva filléreinket kirándulást rendeznének Pestre, hogy azután egy esztendőre ismét széjjelmenjünk. Ez esetben nem helyeslem a közmondást: in magnis et voluisse sat est.

De igenis szervezni kell a prot. szövetkezést az egész vonalon. Vidéki szövetségeket is kell alakítani, hogy így élénkebbé váljék a munka, amely előtt nagy cél lebeg. A vidéki szövetségek, ha önként jelentkező nem volna, maguk költségén küldhetnének résztvevőket az orsz. nagygyűlésre és ezek révén s közösen előfizetett szövetségi lap útján ismerhetnék meg a szövetséget foglalkoztató kérdéseket, s ami a legfőbb, időközi gyűléseiken eszmecserét folytathatnának felettük, hogy így a vidéken is minden tag aktív részt vehessen a nagy munkában, amely kell hogy az ország minden részében foglalkoztassa a protestánst. S azt hiszem nem volnának becsmérelhetők, különösen a nagy prot. intelligentiával bíró vidéki városokban alakítandó prot. szövetségek, sőt emelné az országos szövetség niveauját az, ha a vidéki szövetségek a szétküldött tárgysorozat felett még a nagygyűlések előtt eszmecserét folytatva nagyobb perspektívát nyítnának meg azok előtt, kik az országos nagygyűléseken lennének hivatva az egyes nagy horderejű kérdéseket taglalni. A vidéknek a központtal való ilyen együttműködése szaporítaná a tagok számát, ébren tartaná az állandó érdeklődést s fejlesztené a protestáns öntudatot.

Ezt az együttműködést előkészítendő az orsz. prot. szöv.-nek kellene a vidéki szövetségek részére is alapszabályt készítenie s szétküldenie, amelyben a vidéki szövetségeknek a központhoz való viszonyát szabályozná s melynek főbb pontjai volnának, hogy

a célok elérése végett a szövetség időközönkénti ülésein felolvasásokat és előadásokat tart, a központi szövetség sajtójában hozott egyháztársadalmi és egyházpolitikai kérdések felett eszmecserét folytat; a központi sajtót tehetségéhez képest szellemileg és anyagilag támogatja; az orsz. közp. prot. szövetségi nagygyűlés tárgysorozatának beható tárgyalására a központi nagygyűlést megelőzőleg egy héttel előbb szintén nagygyűlést tart, amelyen azonban a központi tárgysorozat kérdéseiben döntés nem provokálható;

a szövetség tagdíjainak felét, tehát tagonként 1 koronát a központi szövetség pénztárába szállítja; összes tagjai egyszersmind tagjai az

orsz. közp. prot. szöv.-nek s a nagygyűléseken egyenként is tanácskozási és szavazati joggal bírnak; ha a szövetség tagjai közül a közp. szöv. nagygyűlésére önként jelentkező nem találkoznék, a szövetség két tagot a saját költségén küldhet fel.

Ehhez képest a következőkép találnám módosítandónak az orsz. prot. szöv. alapszabálytervezetét:

1. §. Az egyesület címe: „Országos Központi Protestáns Szövetség.“ Székhelye Budapest.

3. §. Megtoldandó: Vidéki protestáns szövetségeket létesít.

5. §. A szövetségnek tagja lehet minden nagykorú protestáns férfi vagy nő; és a vidéki protestáns szövetségek tagjai egyenként az orsz. közp. prot. szövetségnek is tagjai.

6. §. A vidéki prot. szövetségek annyi korona tagsági-díjat fizetnek az orsz. közp. prot. szöv. pénztárába, mint amennyi tagjaiknak száma.

13. §. Utolsó kikezdés: Mindennemű indítványok, előadások, felolvasások teljes szövegükben a nagygyűlés előtt három héttel az elnökséghez beadandók.

23. §. Megtoldandó: A tárgysorozat címeik szerint, az indítványok szövegükben két héttel a nagygyűlés előtt a vidéki prot. szövetségeknek másolatban megküldendők és a szövetségi lapban közzé teendők.

E lap szíves felhívását magamra is vonatkoztatva szerény tehetségem mellett ennyit bátorítottam megjegyezni, azt óhajtván, hogy szélesebb alapokra fektetnénk az egész szövetkezést. Ha azonban a protestáns közvélemény szerényebb munkával s kisebb agilitással is beérné s az ismert alapszabálytervezetet itélné elfogadhatónak, az esetben is azt hiszem az 5., 6., 14. és 20-ik §-okon módosítás volna eszközözendő. Én legalább úgy találom, hogy ezen §-ok egymásra való kölcsönhatásukban homályosak. Az 5-ik §. szerint „a szövetségnek tagja lehet minden prot. egyházi és iskolai egyesület vagy testület“ s már a következő 6-ik §-ban alkalmasint ezeket érti tag-egyesület elnevezés alatt, mely esetben a 14-ik §. értelmében mint szakosztályok külön alapszabályok szerint közgyűléseket tartanak s a 20-ik §. szerint elnökeik, titkáraik s jegyzőik pláne az orsz. prot. szöv. intéző bizottságának tagjai, holott azt hiszem az alapszabályt tervezőknek nem az az intentiójuk, hogy az egyes tagok között lévő kiváló, intelligens elem mellőzésével minden kisebb egyházi és iskolai egyesület vagy testület (nőegyletek, énekkarok, ifjúsági önképzőkörök, zeneegyesületek stb.) elnöke s titkára lépjen be az intéző bizottságba. Talán egyáltalában helyén való lenne az 5-ik §. első felét s a 6-ik §-t teljesen kihagyni, mert a csekély belépti-

díj mellett bármely testület tagjai külön-külön is beléphetnek a szövetségbe. A 14. és 20-ik §-okban pedig a tagegyesület helyett talán helyes volna az alegyesület vagy pusztán szakosztály kitétel.

Zombor, 1908. január 10-én.

Lombos Alfréd,
ev. lelkész.

* * *

Ugyanezen tárgyban vettük még a következő felszólamlást is:

Még egyszer az „Országos Prot. Szövetség” kérdéséhez.

Ezen című cikk tartalma felett nagyon csodálkoztam s egyházunk mostani helyzetét tekintve valóban tartalmát nem tudom megérteni. Mert ép oly tétlenségre biztat, mint mikor a rómaiak a galloktól való félelmükben városukat elhagyták és 80 aggasztán ülve mozdulatlanul maradt a fórumon, kik azután a betört galloktól lekasaboltattak s Róma feladulatt. Említett cikknek ez a valódi értelme: „Hagyjuk az egyházat, nem kell azt védeni, nem kell azt szervezni.” E tanácsot fönnakadtam s némi gyanút ébresztett bennem, miért is utána néztem, honnan ered a tartalma, mely körülmény indokolja? Rájöttem. A cikk alatt álló név tisztelendő Beyer Teofil Pozsega-megyében fekvő hrasztováci evang. egyház lelkésze.* Most már nem csodálám eszmemenetét, papirosra tett meggyőződését, mert ő a mi egyházunk helyzetét nem ismeri. Nem hiszem, hogy Hrasztovácon olvasná a Budapesti Naplót, a Magyar Szót, vagy éppen az „Egyházi Közlönyt” róm. kath. egyház lapját, az Alkotmányt a néppárt lapját, mely nem régen valóságos riadót fuvatott, mintegy szent háborúra hívta fel a r. katolikusokat, azt hirdette, hogy a világ összes r. katolikusai keljenek fel letargiájokból s egyesüljenek s vívják ki a r. katolikus vallásnak középkori jogait. Nem lehetetlen, hogy még mást is oda gondolt, pld.: egy lóporösszeesküvést, Bertalan-éjt, máglya gyújtást, inkvizíció kinzást. Minthogy említett r. katolikus lapokhoz nem juthat, így nem tudja, mikép készül a r. katolikus egyház, miként szervezkedik, hogy minden eshetőségre készen legyen, s hogy eddigi fáradsága összehozott már 120,000 embert, kiknek hűségükben a vezetők feltétlenül bíznak. Talán arról sincs tudomása, hogy nálunk magas helyről ezen kifejezés: „Az iskolákban nem fogjuk tűrni a tételes torz valóságokat” jött. Hogyha egyházunkat ezen fenyegető veszedelmet ismeri, lehetetlen, hogy oly absztrakt tartalmú s egyházunkat védtelenségre s így pusztulásra kárhoztató cikket írt volna.

Hogy a távolban is érdeklődik egyházunk helyzete iránt, ezen örvendünk és sajnáljuk, hogy a tudásra valló cikk írója egyházunk helyzetét nem ismervén, ítélete a tényleges helyzettel ellentétben áll s inkább didaktikus, mint praktikus, holott erre van nagy szükségünk, hogy tudjunk egyházunkon segíteni.

B.

* Mi a cikket Kőszegről való keltezésével vettük. Szerk.

Az „utasítás” a nem állami elemi népiskolákról.

(Folytatás.)

Hiszen kívánatos, hogy az iskola minél célszerűbben legyen felszerelve, minél célszerűbben legyen megépítve vagy átalakítva. Egyházhíveink — mint azt a miniszter is elismeri — nagy áldozatokkal segítik hordozni az állam népnevelési terheit, nagy áldozatokat hozott egyházunk — önzettel mondhatjuk — a múltban a népnevelésért és ezen szent célért most is, a jövőben is kész áldozni. Az egyre fokozódó igényeknek azonban megfelelni nem képes. Mindezekből azért az következik, hogy az államsegély engedélyezése körül az állam óvatos figyelme csak addig terjedhet, ne quid detrimenti res publica capiat, ami magyarul nem azt teszi, hogy kicsinyes fogyatkozások miatt az állam a segélyt megtagadja, vagy megadását elodázza; az állami érdek csak az lehet, hogy a segély méltatlan kezekre ne kerüljön, főképp, hogy azzal a haza ellenségeit ne jutalmazza.

De azt követelni, hogy a gyülekezet, melynek szegénysége közhatóságilag meg van alapítva, melynek költségelirányzata s vagyoneleltára beigazolja, hogy újabb terhek hordására nem képes és mely ezen körülmények miatt a tanítónak törzsfizetését vagy korpótlékát is csak államsegéllyel képes kiszolgáltatni, most egyszerre vagy legfőleg a legközelebbi 6 év alatt 170—180 koronát és még többet fordítson a célszerű bár, de a törvényes követelményen túlmenő tanszerekre s felszerelésekre vagy költséges átalakításokra iskolai épületein, vagy tán éppen új építkezésekre saját erejéből, jobban mondva saját gyengeségéből, állami segélyezés nélkül, mert ellenkező esetben még a fizetésekiegészítést, meg a korpótlékot is elveszti és a magáéból kell fedeznie: valóban ez tulságos követelés! És mi lehetne ezen tulságos követelés szigorú végrehajtásának eredménye? Vagy az, hogy az egyházhívek felekezeti iskolájukért vért izzadva, legszükségesebb gazdasági felszereléseiktől megváljanak, hogy ezek árán a kevesebbé szükséges iskolai felszereléseket beszerezhessék, vagy az egész vonalon államosítani, amely műveletre az államnak sincs elegendő pénze, vagy elárasztani a községeket páterek és apácák által ellátott népiskolákkal, mert a szerzeteseknek nem jár sem korpótlék, sem 1000 korona alapfizetés, elég a változás alá nem eső 900 vagy minél kevesebb a 700 korona is. És ami eképp megmarad a zsebben a réven, (tartok ugyan tőle, hogy elvesz a vámon) de ideiglenesen egyéb költségekre is kerül belőle; vagy végül nem venni oly szöszert a törvényt és az utasítást és engedve ebből vagy abból a követelményből, meghagyni a törvényes előírást eszményi célnak, mely felé törekedni kell, de amelyet csak egy boldogabb kor fog elérni — államköltségekkel.

Az államtól elfogadjuk, sőt kérjük és követeljük ezt a kilátásba helyezett segélyt is, ezt az újabb részletfizetést is, mivel az ő közművelődési feladatait helyette teljesítjük és mivel más felekezeteknek ezekre a célokra milliókat adott, anélkül, hogy tőlük kívánta volna, hogy ezen adományok fejében önrendelkezési jogukról lemondjanak: s azért felszólítandók volnának a gyülekezetek már most az egyházi hatóságok által és ha a felszólításnak sikere nincs, megsürgetendők, hogy az államsegélyért tegyenek

lépéseket a törvényszerű járandóságok biztosítása végett, ha azokat saját erejükből biztosítani nem képesek.

Méltánylandó az a figyelem, (Ut. 21. §. 2. bekezd.) hogy a gyülekezetek hitfelekezeti hatóságai közvetítésével fognak a közigazgatási bizottságok által fölszólíttatni a járandóságok biztosítása végett szükséges intézkedésre. A törvény és Utasítás ezen intézkedések végrehajtására végső határidőül 1910. évi június 30-át tűzte ki. (Ut. 22. §.) Sokkal hosszabb ez a határidő a szükségesnél. A gyülekezetek rövidebb idő alatt is megfontolhatják, vajjon a fölemelt törzsfizetést és korpótlékokat kiszolgáltatni képesek-e? A tanítók pedig, főképp akiknek javadalmuk az új minimumon alul van, hosszabb ideig csak sóhajtván tekintenek a jobb jövőnek elhúzódó hajnalhasadása elé. Az államhatalomról nem szabad föltételezni, hogy az állampénztár érdekéből és a gyülekezetek késedelmes eljárására számítva állapította volna meg ezt a hosszú határidőt és az államsegély kérésének sok helyen homályos, többféle értelmezésnek tért nyitó túlrészletes, egész aprólékosságig menő föltételekhez kötött útját-módját, hogy azután a segélyezést a pótfölszerelések, pójtjelentések bekövetelése, pótlólagos vizsgálatok elrendelése folytán még legalább három évig elhúzhassa, esetleg azt meg is tagadhassa. Annál kevésbé szabad ezt fölténni, mivel a közíg. bizottságoknak föladatává teszi, hogy amennyiben fölszólamlás történék, mely szerint valamely gyülekezet már képes volna törvényesen rendezni a tanító járandóságait és még se rendezi azonnal, ez esetben vizsgálja és állapítsa meg az ilyen hitközségnek anyagi helyzetét. (Ut. 21. §. utolsó előtti bekezd.) Amire a gyülekezeteket kötelezi az állam, az alól nem hiheti magát föltoldva az állam. Az állam azonnal képes rendezni a dolgát, sokkal inkább, mint az egyház.

Ha az iskola fönttartók hivatalosan megállapított szegénységük miatt nem képesek a törvényszerű javadalmat biztosítani, államsegélyért folyamodhatnak. (Ut. 21. § 2. bekezdés.) De mi a hivatalosan megállapítandó szegénységnek mértéke? Az állami s községi iskoláknál az állami egyenes adóknak 5%-a. A hitfelekezeti iskoláknál az 5%-inál kevesebb nem lehet, de több lehet. Hogy hány száztóli, az az eljáró hivatalos közegnek belátására, jóakarására van bízva. Lehet 5%, lehet 10%, lehet 20, lehet 50, lehet 100 és több száztóli: úgy látszik öt száztólin fölül a status quo.

(Folyt. köv.)

Az egyetemes levéltár szervezésére kiküldött bizottság üléséről.

Tudva levő, hogy az egyetemes egyház Üllői-uti házának felépítésével az egyetemes levéltár szervezésének és elhelyezésének kérdése is aktuálissá vált, amennyiben a levéltár részére a fenti házában minden igényeknek megfelelő modern helyiségek bocsáttattak rendelkezésére.

Bár már ezzel is nagyot haladt a levéltár ügye, mert olyan otthonra talált, melyben az ott felhalmozott nagyérdékű okiratok különösen az egyház sorsa iránt érdeklődőknek tudományos kutatás céljából könnyen hozzáférhetőkké váltak, a nehezebb munka: t. i. a levéltárnak valóban egyetemessé való fejlesztése még hátra van. Ezen cél előmozdítása végett az

1907. évi egyet. közgyűlés azon tagjai sorából, kik az egyet. levéltár ügyét eddig is különösen szívkön viselték, egy levéltári bizottságot küldött ki, mely működését tüstént meg is kezdte.

A folyó év január hó 17-én Scholtz Gusztáv bányakerületi püspök és Sztehlo Kornél egyet. ügyész elnöklete alatt tartott ülésének legfontosabb és híveinket is leginkább érdeklő határozata az volt, hogy az esperességek, egyházak és hitközönök a püspökök útján szólíttassanak fel arra, hogy a 18-ik század végét megelőző időből való régi okirataikat, jegyzőkönyveiket, naplóikat, szóval az egyházakat érdeklő bármely iratot az egyetemes levéltárban tulajdonjoguk épségben tartása mellett helyezték el.

A rendezett levéltárakkal bírók arra kérték, hogy katalogusaiknak másolatát küldenék meg az egyetemes levéltárnak. Az egyetemes könyvtár kiegészítése és gyarapítása végett felkértek a protestáns írók arra, hogy eddig kiadott és ezután kiadandó műveiknek egy-egy példányát, ha azok nem szorosán vett egyház-irodalmi téren mozognak is, az egyet. könyvtárnak ajándékozzák. A múlt évi közgyűlés határozatához képest kimondotta a bizottság azt is, hogy minden az egyet. egyh. által engedélyezett és megjelent könyv egy példánya az egyet. könyvtárnak beküldendő.

Midőn a bizottság ezen határozatával, a múlt évben tartott közgyűlés utasításának végrehajtását megindította, tette ezt azon reményben, hogy működését nem csak a hivatalos körök, hanem az egyes hívek is támogatni fogják, és a felhívás folytán a birtokukban levő okiratokat az egyetemes levéltárban letétbe helyezni fogják. Ez annál is inkább óhajtandó volna, mert sok család rendelkezik olyan okiratokkal, melyek az egész egyházat érdeklik, jelenleg azonban hozzáférhetetlenek, s mint ilyenek az egyház részére jóformán értelmetlenek. Közkinccsé csak akkor fognak válni, ha azok az egyetemes levéltárban elhelyezve lesznek. Ezen indokból a magunk részéről is felhívjuk híveink figyelmét a bizottság ezen határozatára, megjegyezvén, hogy a bizottság elnöksége, illetve az egyet. levéltáros úr, Góbi Imre igazgató úr az érdeklődőknek szívesen ad felvilágosítást. Több kisebb fontosságú kérdés elintézése után, a bizottság első ülését befejezte.

TÁRCA.

Egy áttérés története száz év előtt.

Irta. Frenyó Lajos.

Az eperjesi Collegium Nagy Könyvtára érdekes tartalmú kéziratnak birtokába jutott a közelmúltban. Senk Imre zemplénmegyei esküdt áttérésének története ez a róm. kath. egyházból a ref. egyházba. Címe: „Historia transitus Emerici Senk ex religione Romano-Catholica ad ecclesiam vere catholicam ac ad verbum Dei reformatam cum adnexis originalibus documentis impedimenta transitus illustrantibus anno 1a Decembris.“

133 negyedről oldalon írja le az ő áttérésének történetét, amely egy és háromnegyed évig tartott, vagyis nem annyira a részletes történetet mondja el, mint inkább az arra vonatkozó okmányokat közli.

Senk Imre a bibliát olvasva meggyőződik arról, hogy a róm. kath. egyház tanítása sokban nem egye-

zik meg azzal, azért 1794. márc. 21-én kérvényt nyújt be Zempléncmegyéhez, melyben azt kéri, hogy a megye a róm. kath. egyházból leendő kilépését a helytartó tanácsnál az 1790—1. 26. t.-c. 13. §-a alapján jelentse be. A megye gyűlése 1794. máj. 23-án kimondja, hogy Senk Imre kérvényét a helytartó-tanácsához felterjeszti, ami meg is történik.

A helytartó-tanács 1794. júl. 25-én kelt leiratában követeli a szokásos megelőző vizsgálatot s kihallgatni rendeli az újhelyi r. kath. plébánost. A vizsgálat megejtésére a megye Pintér István főszolgabíróát küldi ki, aki 1794. szept. 18-án számol be eljárásáról s jelenti, hogy Senknek szilárd elhatározása a róm. kath. egyházból kilépni, oka pedig ennek az, hogy a helvét hitvallást tartja legjobbnak. Az áttérés okát nem titkolja, előbb nem gyakorolta a ref. vallást, annak gyanúja sem merül fel, hogy Senket valaki csábította volna. Ezek a pontok voltak azok, amelyekre nézve a helytartó-tanács a szokásos megelőző vizsgálatot az ilyen esetekben elrendelte.

Az újhelyi plébános azonban dacára annak, hogy személyesen keresték fel, megtagadta nyilatkozatát. A megyei gyűlés Pintér jelentését tudomásul veszi s megbízza, hogy — mivel az olaszliszka-i róm. kath. alesperes ezen a gyűlésen tanúkat szándékozik megnevezni Senk ellen, azok nevét tudja meg s hallgassa ki még az nap.

1794. szept. 28-án Pintér új jelentést tesz a megyei gyűlésnek Tolcsván. Jelenti, hogy az olaszliszka-i alesperes három tanut nevezett meg, akik Senkkel érintkeztek: Berhely Józsefet, Szentlélek Józsefet és Zsiday Lászlót,

A kihallgatás folyamán Berhely eskü alatt vallja, hogy Senk nem titkolta előtte áttérésének szándékát, sőt kijelentette, hogy nem emberi tekintetből, hanem meggyőződésből kíván áttérni. Ez a meggyőződés Berhely szerint onnan ered, hogy ő Senket Sárospatakon, midőn egy alkalommal annál látogatást tett, református könyvek olvasásánál találta. Arról, hogy Senk már azelőtt gyakorolta volna a ref. vallást, nem tud ő semmit. Arra a kérdésre pedig, csábította-e valaki, azt vallja, hogy Senk mint Szemere Albert szolgabíró segédje hivatalos teendői közben főnökével Tolcsván időzvéen, Szemerével társalgott, de vajjon csábította-e Senket valaki és hogyan, nem tudja, csak azt teszi hozzá, hogy ők hárman többször beszélgettek a ref. és róm. kath. vallásról.

Szentlélek József nem tudja, titkolta-e Senk azt, hogy át akar térni, valamint azt sem, gyakorolta-e előbb a ref. vallást. Csábításról nem tud, de azt tudja, hogy Senk Szemerével hivatalos teendők idején többször voltak együtt Tolcsván s társalognak és vallja, hogy Szemere többször mondta Senknek: „Mindaddig, míg reformátussá nem lesz, bigott róm. katolikus marad.”

Zsiday László írásban azt vallja, hogy Senket kifogástalan, jellemes embernek ismeri, aki semmit sem gyűlöl jobban, mint a képmutatást, különben a legelvonottabb dolgok felfogására is képes. Az utolsó néhány évben a teológiában is annyira képezte magát, hogy bármely végzett theologussal összevethető és vitára kiállani kész. Azt hiszi, hogy csupán meggyőződésből tér át, csábításnak még gyanúja

sem foroghat fenn. Igaz, hogy Senk, mielőtt Szemerének bizalmas embere lett, más meggyőződésen volt, de nem lehet feltenni, hogy az csábította volna, mert az is gyűlöli a képmutatást s meggyőződés nélkül nem is engedné Senket áttérni. Hogy a bizalmas viszony és többszöri beszélgetés alkalmat adott Senknek a ref. vallás megkedvelésére, az természetes.

Ugyanekkor előterjesztették Matuszka János tolcsvai plébános jelentését is Senkről. Matuszka Senket — úgy mond — gyermekkorától ismeri, Senk róm. kath. nevelésben részesült az ő előbbi működési helyén Kisvárdán s buzgó róm. kath. volt. Mikor Szemerének segédje lett, akkor is buzgón járt még a templomba, de körülbelül egy év óta tudomása van, hogy Senk nem bőjtöl, nem önmegtartóztató, ritkábban jár a templomba, a szentség imádsától nemcsak tartózkodik, hanem mord tekintettel hordja körül fejét a templomban és az áldozó pap szertartását megveti. Mikor ezt neki hírül hozta egy tolcsvai Nagy Imre nevű híve, azonnal jósolta, Senk Szemerével folytatott társalgása miatt azon töri majd a fejét, hogy a róm. kath. vallást elhagyja. Míg ők ezt így észlelték, Senk egyszerre hirtelen felhagyott a róm. kath. áldozással, Szemerének itt Tolcsván levő kápolnáját nyilvánosan látogatni kezdte és azt a hirt terjesztette, hogy református vallásra fog térni. Mivel ő (t. i. Matuszka) oly prot. vallású honfitársai-val is, kik nem viseltetnek izzó gyűlölettel a róm. kath. vallás iránt, az érintkezést kötelességének tartotta ifjuságától fogva, azt Tolcsván is tette s Berhely András ev. vallású birtokostól hallotta, hogy Senk Antallal (Matuszka Antalnak nevezi) Szemere ügy bánik, mint ref. növendékekkel. Neki prot. theologusok könyveit és magyarázatait olvassa, fejtegeti és a róm. kath. egyház sarkalatos hittételei ellen író polemikusokat olvastatja vele, úgy hogy nem lehet remélni, hogy Senk róm. kath. communiohoz járulna valamikor. Mivel egyik híve: Szentlélek József, nem is ifjú egy évig és két hónapig Szemerénél lakott, nagyon aggódott annak a hírnek a hallatára, hogy Szentléleki is ref. növendék. Ugyanakkor azt kérdezte Berhely András assessortól, mi van Szentlélekiel? Erre a kérdezett azt felelte: „Vigyázzon uraságod, hogy a róm. kath. akolból el ne idegenítsék.” Erre Matuszka azt válaszolta: „Senkről könnyen elhiszem, mert nagyon gyenge tudású, de Szentléleky miatt nincs mit félnem, mivel az jó didaktikus és philosophus, kinek érvelését Szemere meg nem dönti.” Szentlélekyt különben gyengéden intette is, scrupulusait hajlandó volt eloszlatni szóval és könyvekkel, de az biztosította, hogy nem fogja Senk példáját követni, akivel titkosan beszélnek és imádkoznak. Szentléleki panaszkodott előtte, hogy Szemere őt is elcsábította, könyveket ajánlott neki, Senk által igyekezett ráhatni, midőn az elmondta előtte, mit talált polemikus könyvekben róm. kath. ellenest, azonkívül minden ebédnél a róm. kath. dogmák éles kritizálása folyt. De Szentléleki megígérte, hogy Szemere házából kimegy s ő onnan ki is ragadta és a Fischer bárók hegyaljai jószágainak inspektorává nevezette ki. Szemere térítő buzgalmának bizonyítására egyébként még felhozta tanuul Szakmári Domokos Ferenc-rendi szerzetest, frankonfalvi káplánt is.

Október 8-án a kiküldöttek Szakmárit is felke-

resték, aki következő tartalmú nyilatkozatot adott nekik:

Szemerével ő öt év óta többször vitatkozott a róm. kath. és ref. vallás controversiáiról nemcsak szóval, de írásban is s azt tapasztalta, hogy Szemere a róm. kath. vallást nem érveinek alaposságával, hanem bőbeszédűségével, élceivel, elfogultságával, rágalmaival úgy tudja feltüntetni, hogy aki a róm. kath. hittelekben kevéssé jártas, azt megtántorítja, mint Senket.

Ugyanerről a Szakmáriról az áttérését leíró Senk megjegyzi, hogy Szakmári egy levelében, melyet Senk olvasott, azt írja Szemerének, hogy érvei, melyeket a transsubstantiatio ellen Szemere felhozott, nem súly nélküliek. Fel is veti Senk a kérdést, hogyan lehet ezt a két állítást összeegyeztetni?

Miután a vármegye 1794. okt. 28-án azt határozta, hogy ezt az ügyet minden tartozékával együtt egyszerűen terjesszék fel a helytartó-tanácshoz, Senk egy nyilatkozatot terjeszt még ugyanazon a gyűlésen a vármegye elé.

Ebben a nyilatkozatban elmondja, hogy róm. kath. vallásban született és neveltetett, Mária-társaság tagja volt, mindenkit, ki nem volt róm. katolikus, kárhozatra méltónak tartott, míg a Gondviselés kifürkészhetetlen intézkedéséből Szemere Alberthez került. Principálisát derék férfiúnak találta, csak azt sajnálta, hogy annak kárhozatra kell jutnia. Megkísérelte Szemerét elveitől eltéríteni. Az hallgatott sokáig; vagy inkább elsimította a kezdett vitát, minthogy gordiusi csomóként elvágta volna azt, úgy hogy Senk azt hitte, meg fogja Szemerét nyerni a róm. kath. vallásnak, amint azzal Újhelyen Kossuth Andrásnál az újhelyi piaristák priorja előtt Senk eldicsekedett. Azalatt rendes esküdt lett, elszakadt Szemerétől és a pataki járásból a sztropkóiba került Szegi Károly oldala mellé. Itt három évnél hosszabb ideig volt. Mindkét vallásnak könyveit s kivált a bibliát elfogulatlanul tanulmányozta, magányos perceiben az egyháztörténetet olvasta, így merítette ezekből a ref. vallás ismeretét. Midőn ez így áll, nem tudja, csodálni vagy szégyelni való dolog-e, hogy a róm. kath. klérusnak az a proselyta csináló törekvése, mellyel az ő lelklismeretét a természet, Isten és a haza törvényei ellenére békókbán igyekszik tartani és annyi húzás-halasztással törvényes szándéka kivitele elé akadályokat gördíteni, azt tenni nem átalja. Vallást világi előnyért változtatni: jellemtelenség és gyalázat, elhirtelenkedve azt megtenni: balga meggondolatlanság. Ő, mielőtt erre elhatározta magát, megfontolt mindent. Tudta, hogy ezzel a tetteivel a hatalmas klérus örök üldözését, a legtöbb világi embernek megvetését, némely protestánsoknak, akik vallásuk lényegét nem ismerik, vagy azzal keveset törődnek, gúnyját fogja magára vonni. De mindezeket, sőt még olyat is, ami neki ezeknél kedvesebb: rokonainak szeretetét is háttérbe szorította azzal a nyugalommal szemben, mely egyedül a jó lelkiismeret gyümölcse lehet. Ezért fordult a törvények értelmében a vármegyéhez. Instantjára a helytartó-tanács elrendelte, hogy az újhelyi plébános is hallgattassék ki, de ez, hogy ügyét minél inkább késleltesse, nyilatkozatát a jövő generalis congregatióig megtagadta. Hozzájárul, hogy a klérus Szemere Albertet a csábítás gyanújával illeti, hogy új akadályt gördítsen áttérése útjába. De hogy ez a gya-

nusítás pusztá rágalom, bizonyítja: 1. Semmi jutalommal sem titokban, sem nyíltan nem csalogatta, mint a róm. kath. klérus szokta tenni. 2. Inkább visszatartotta, mikor elsorolta azokat a nehézségeket, melyeket tapasztalni kell s már is tapasztal. 3. Senk nem olyan, akinek meggyőződése eladó. 4. A családi beszélgetések nem mondhatók csábításnak, mert akkor annyi börtönnek kellene lenni, a hány ház hajlék van. 5. A két pap bizonyítványából sem tűnik ki a csábítás. 6. Nem áll, hogy Szemere Albert a r. katolikusok iránt türelmetlen, bizonyítja ezt sok róm. katolikus, akik számos jótéteményben részesültek tőle, bizonyíthatja ő, ki mielőtt az áttérés eszébe lett volna, a Szemere asztaláról élt s kinek bőjt idején bőjtjé edelt főzetett, bizonyíthatja a két pap, ha csak nem akar hálátlan lenni. *Itt egy későbbi ellenséges kéz utána szúrta kesernyösen: O mendacium inauditum!* Világos tehát, folytatja Senk, hogy akadályt akarnak áttérése elé gördíteni. Hogy a két pap az ő szellemi tehetségeit hogyan ismeri, mutatja, hogy még keresztnevét sem tudják, mert ő nem Antal, hanem Imre. Ünnepeles tiltakozással hivatkozik a törvények szentségére, hogy az indiskrét klérus kegyébe még az erőszak sem viszi vissza.

A vármegye elhatározza, hogy a kiküldött vizsgálók jelentése a helytartótanácsnak küldessék meg. Ugyanez alkalommal Szemere tiltakozik az ellene emelt vádak ellen és az elégtétel keresését fentartja magának.

1795. június 22-én Sátoraljaújhelyen a megyei gyűlésen felolvasták a helytartótanács taxát követelő leiratát, mivel a helytartótanács minden ily esetben bizonyos pénzösszeget követelt az áttérni szándékozótól. Senk ezt a taxát az ügy gyorsítása végett a bécsi ágens útján már előbb lefizette. A taxa összegének nagyságáról, melyet a királyi végzésért szoktak volt ilyenkor szedni, Senk nem nyújt tájékoztatást.

Ugyanezen a megyei gyűlésen felolvasták a királyi resolútiót, amely szerint a Senkkel egy időben áttérésre jelentkezett Bernát János ondai lakost csak egy ideig kell tanítani, míg felvilágosítják arról, a mire nézve skrupulusai vannak. Senk Imrének tanítása azonban, mivel mindkét vallás könyveit forgatta, s azokból merítette meggyőződését, az egri püspöknek tartatik fenn, hogy vagy Egerben, vagy máshol theológiában igen járatos férfiú által taníttassa s ha a tanítás idejét kitöltötte és szándékánál megmarad, az áttérés neki megengedtessek. Szemere Albert pedig a megye által komolyan megintendő, hogy vallási csábításoktól tartózkodjék. Ez a rezolúció 1795. ápr. 25-én kelt.

Az egri püspök magánál is szívesen látta volna Senket tanításon, amint azt neki a lizskai alesperes tudomására hozta, de ha Egerbe nem akarna menni, az alesperes az újhelyi plébánushoz utalta s ha oda sem hajlandó menni, magához hívta. Senk a lizskai alesperest választotta. A vármegye Szemerét az első alispán által meg is intette.

Senk Imre azt hitte, hogy a hat heti oktatás lesz szenvedéseinek befejezője. Rendbehozta hivatalos dolgait, azután 1795. júl. 17-én Olaszliszkára ment s a hat heti oktatásnak alávetette magát.

Az egri püspök kegyéért, hogy a hat heti oktatást elrendelte, magához meghívta, neki a helyre nézve választást engedett, tíz nap múlva köszönő levelet intézett.

A levélben dicséri a püspök hazafiasságát s kegyét vele szemben, de kijelenti, hogy oly drága városba, mint Eger nem mehet. Oda az út is hosszú s költséges, másrészt hivatala tartja vissza s jelenti, hogy július 17-én megkezdte a hat heti oktatás látogatását, igéri, hogy csupa fül és szem lesz s az Isten igéjéből, de csak is abból, mivel a hiendőkben és teendőkben csak ezt ismeri el normának, engedni magát meggyőzetni. Megmondja, mi bírta erre a lépésre: a meggyőződés. A hat hét alatt böjtölni fog s kéri Istent, hogy világosítsa meg. Zsolt. 139, 23—24. v. Csak lelkiismeretére fog hallgatni. A levél július 28-án kelt.

A püspök erre 1795. augusztus 3-án válaszol. Reméli, hogy Senk a róm. kath. vallás igazságáról meg fog győződni. Ha pedig kétsége marad még valami iránt a hat heti oktatás után, a püspök azt elfogja osztalni. Különösen ezt a kettőt közölje vele Senk: 1. Mi az, aminek igazságáról a róm. kath. egyházban elméjében és lelkiismeretében nincs meggyőződve? 2. Miért talál más vallást a róm. katolikusknál jobbnak?

(Vége köv.)

BELÉLET.

Köszönetnyilvánítás. Mikolay István úr, nyugolomba vonult orosházi ügyvéd, az „evang. lelkészek tanuló fiait segélyező egyesület“ alapítványa gyanánt 200, azaz kétszáz koronát szíveskedett nálam lefizetni. Midőn ezt ezennel megköszönöm, nem mulaszthatom el a derék lelkész derék fiának áldozatkészségét mások előtt követendő példa gyanánt felmutatni, s jótékony egyesületünket a lelkészek és jóakaróik pártfogásába ajánlani. Orosházán, 1908. jan. 28. *Veres József* elnök.

Eljegyzés. Vértesi Zoltán magyarbólyi ev. lelkész, Vértesi Sándor zalaistváni ev. lelkész és neje szül. Czipoth Amália fia, eljegyezte Vajda Jolánkát, Vajda Bálint posta s távirtda felügyelő s neje szül. Vinczy Jolán leányát Szombathelyen.

A zólyomi evangélikus egyház hölgyei az építendő evangélikus templom javára folyó évi február hó 8-án a „városi szálló“ nagytermében táncal egybekötött jótékony célú nagy teaestélyt rendeznek. A meghívón szereplő 280 háziasszony díszes névkoszorúja teljes biztosítékot nyújt az estély fényes sikere iránt.

A börzsönyi ág. hitv. ev. egyház január hó 12-én tartotta számadási közgyűlését, mely alkalommal felolvasásra került a lelkésznek az egyház 1907. évi állapotáról szóló jelentése is. A vagyoni állapot a következő: Az egyház folyó bevétele volt: 9923 K 83 f. Kiadása: 9762 K 49 f. Vagyona kötvényekben és betétben: 469 K. A múlt 1907. évben befejeztetett az egyház külső rendezési tervének második pontja: a tanítói lakás renoválása, mely 5400 K-ba került s melyre az egyház ömagát 226 százalékos egyházi pótdóval terhelte meg. A rendezésből hátra van még: a toronytető fedésének, a templom belseje burkolásának megújítása, egy második tanítói állás szervezése s ezzel kapcsolatban az iskola épületének megnagyobbítása s egy második tanítói lakás építése. E célok keresztülvitelére már az államtól várjuk a segílyt. Népszerű mozgalmak a következők: Született: 34 gyermek, 15 fiú és 19

leány, évek óta valamennyi törvényes. Meghalt: 17 személy, 13 férfi és 4 nő. A szaporulat: 17 lélek, mellyel a gyülekezet lélekszáma: 981-re emelkedett. Esketés volt 10. Ezek közül 8 tiszta és 2 vegyes. A vegyespárok születendő gyermekeikre vonatkozólag egyezséget nem kötöttek. Confirmáltatott: 18 gyermek, 9 fiú és 9 leány. Az egyház híveinek valláserkölcsei élete a rendes mederben mozgott. Az istentiszteletek látogatása úgy vasárnap délelőtt, mint délután kielégítő. Gyakran telt a templom. Annál meglepőbb a gyónók számának apadása. 46 lélekkel kevesebb volt az Úr asztalánál, mint tavaly, holott tavaly is csak a hívek 24 százaléka volt gyónásnál. Az önkéntes adakozás egyházi célokra gyenge, de a rendes egyházi terhek híven, pontosan s a tisztviselőknél is lelkiismeretesen és tisztán fizettetnek. Az egyházban téli időben rendszeresen tartanak fölolvadások tisztán egyházi tárgygyal s működik a gyülekezetben egy férfi kar a tanító vezetése mellett.

m. p.

IRODALOM.

Warga Lajos: A keresztyén egyház történelme. Új kiadás. Átnézte *Zoványi Jenő* sárospataki theol. akad. tanár. I. kötet. *A reformáció előtti korszak.* A katolicizmus fejlődése, az egyház egyetemes uralma és hanyatlása. II. kötet. *A reformáció utáni korszak,* vagy a protestantizmus fejlődése s az államok független uralma. Sárospatak 1906. 566×863 lap. A magyar ref. egyház kiadása. A dr. Antal Géza által szerk. „Ref. egyházi könyvtár“ I. és II. kötete. Előfizetés útján ára kötetenkint 10 kor.

Annak idején, 1880. és 1887-ben nagy feltűnést keltett ez a kiváló mű a magyar. prot. theol. irodalomban. Bold. nagyhirű írója, a gyermektelen Warga bácsi Sárospatakon egy egész vagyont áldozott az egyháztörténetének megírására. Ritka becsű és értékű egyháztörténeti szakkönyvtárát, mely halála után a sárospataki alma mater tulajdonába ment át, máig is irigyelhetik a szaktudósok az ő utódjától. Ritka theol. tanár jut ilyen szellemi örökségbe. Ref. egyházunk tehát tudományos szempontból is hálás elismerésünkre méltó e kiváló munka közzétételeért. Hisz a biblia mellett egy jó egyháztörténet a legjobb fegyvere és szellemi kincstára a mi lelkészeinknek a szószéken.

De ép azért a mű tudományos értéke szempontjából újabb kiadásánál tovább kellett volna menni az „átnézés“-nél. Mert hát igaz az, amit „az új kiadás sajtó alá rendezőjének előszava“ mond, hogy „az ilyen régebbi munkákat túlhaladja a szaktudomány megakaszthatatlan fejlődése... s idő teltével mindinkább elavulttá válik az is, mint minden olyan mű, melynek nincs kútfői értéke.“ Az átnézőnek jobban kellett volna ragaszkodnia ahhoz a megállapodáshoz, hogy „az új kiadás úgy az egyetemes keresztyén, mint a magyar prot. egyháztörténelmet illető cikkeiben az eredeti szöveg és alak megtartásával történjék (ugyan), de az eredeti szövegben esetleg előforduló s már ott is azoknak tekinthető hibák kijavításával“, s erősebb kritikával kellett volna eljárnia azokban, hogy „amik e munka illető részeiből már a szerkesztések is tévedés eredményei voltak, azok ebben a kiadásban kijavított alakokkal és tartalommal jelenjenek meg.“ Nyert volna vele a mű alakilag és tárgyilag egyaránt. Jelen alakjában azon-

ban minden elismerésünk mellett is igazán csak „átnézés”-ről lehet szó, kimondhatatlan nagy kárára e kiváló mű jövődö rendeltetésének a mi prot. egyházunkban. Hisszük, várjuk és reméljük, hogy a mű III. és befejező kötete, amelyből szerző kéziratából csak 24 ív jelent meg, jobban ki fogja elégiteni a mi várakozásainkat. Hisz oly szaktudós kezében van, ki képes is, meg kész is a nagy és hálás feladatnak megoldására.

Különösen szembeszökő, sőt boszantó e nagy mű újabb kiadásának irodalmi és irodalomtörténeti fogyatkozása. Csak egy néhányat izelítöül. Hase nagyhirü egyháztörténetét csak I. és 8. kiadásában idézi, holott még a 10-iket is ő maga adta ki, s a mi különösen feltünt, az új kiadás nem ismeri Hase egyháztörténetének a művelt közönség számára megírott 3 kötetét s összes műveinek Breitkopf-Häckelféle lipcei összkiadását. Herzog művéből nem idézi a III-ik kötetet, s a Koffmans-féle 4-ik füzetet, meg sem említi az egyháztörténet legújabb irodalmából a Müller, Möller és Sohmféle műveket, és Rankerómai pápáinak akadémiai, magyar fordítását. Felette hiányosan idézi Nippold 5 kötetes legújabb egyháztörténetét s Kurtz tan- és kézikönyvét. Utóbbi Tschakert és Bonrotzsch átdolgozásában 2 kötetben már 13-ik kiadásban jelent meg. A reformáció történeténél nem találom idézve a gazdag Luther-irodalmat, különösen Kösslin nagyobb és kisebb Luther életrajzát, Luther műveinek legújabb weimári kiadását, a német reformáció-történeti egylet gazdag kiadványait, s általában az újabb kutatások eredményeinek igen gazdag irodalmát. Erről az oldalról Wurga egyháztörténete erősebb javítást és kiegészítést igényelt volna, s ez csak emelte volna a kiváló mű értékét és használhatóságát.

A nagyobb mérvü hiányok, hézagok, sőt fogyatkozások miatt kedvetlenül tettük le a művet és fenntartjuk magunknak a III. kötet, mint részben az átnéző tollából származó mű behatóbb ismertetését. A kit pedig a mű benső vallásos s egyházi kulturális oldaláról érdekel, az olvassa meg Szöts Farkas tanárnak ismertetését a Prot. Szemle múlt évfolyamában. E téren tapasztalható hiányaiért azonban még maga a szerző és már nem az átdolgozó felelős. Ez már a szerző ismert álláspontjának számlájára irandó, mely az egyházi keresztyénség történetében csak racionális kulturális és nem egyúttal supranaturális isteni faktort ismer.

A nandras-gömörákosi ág. h. ev. keresztyén egyház története. Irta Kármán István nandras-gömörákosi lelkész 1907. A nevezett egyház történetének kronológiai adatait sorolja fel a kis füzet, a melyből megtudjuk, hogy Nandras, mint leányegyház eleinte a kövi-i anyaegyházhoz tartozott, majd 1803-tól kezdve önállósult, végül 1832-től kezdve a rákosi leányegyházzal bővült. A száraz történeti adatokat az egyház buzgó lelkésze érdekes olvasmánná dolgozta fel; leglélekemelőbbek azonban az egyházhíveknek a századok folyamán ismételve és igen sűrűn gyakorolt áldozatkészségéről, valamint a jelenlegi egyházfelügyelő Eisele Gusztáv hithü odaadásáról tanuskodó sorok. Az Úr vezérelje hü nyáját továbbra is boldogan.

Ev. konfirmandusok kátéja. Irta Raffay Sándor theol. tanár. Pályadíjat nyert mű. Harmadik javított kiadás. Ára bekötve 40 fillér. Ezzel a címmel immár harmadik kiadást ért

meg a jeles könyvecske, mely körülmény legfényesebben tanuskodik használhatósága és elterjedtsége mellett. E harmadik kiadásban már benn vannak mindazok a módosítások, melyeket a szerző a tapasztalás folytán szükségesnek tartott. Külső kiállítása sokkal szebb, mint az eddigi kiadásoké volt. Megjelent és kapható *Kókai Lajos könyvkereskedésében.* (Budapest, IV., Károly-utca 1.) A konfirmációi oktatáshoz tankönyvül való alkalmazása céljából szívesen küld a kiadó mutatványpéldányt.

PÁLYÁZATOK.

A gömöri ágost. hitv. evang. ker. egyházmegyébe kebelezett jolsvatapolczai tót és magyar nyelvü egyházban rendes lelkészi állás megüresedett, melyre ezennel pályázat nyittatik.

Ezen állással a következő javadalmazás van összekötve: 1. Most épült szép lakáson és kerteken kívül készpénz, párber, földtermése, nemkülönben palást díj címen, az egyháztól 1020 K 75 fill., azaz ezerhusz korona és hetvenöt fillerre értékelt járandóság. 2. Állami kongrua címen 579 K 25 fill., azaz ötszázhetvenkilenc korona és huszonöt fillér.

A lelkészválasztási szabályrendelet értelmében teljesen felszerelt kérvények, folyó évi február 20-ig a főesperesi hivatalhoz küldendők.

Kelt Csetneken és Rozsnyón, 1908. január 31.

Terray Gyula,
főesperes.

2-1

Szontagh Andor,
egyházmegyei felügyelő.

PÁLYÁZAT

az eszéki (Verőczevármegyében) lelkészi állásra.

Az egyházi szolgálat nyelve német, de megkívánatik a magyar és a horvát nyelv ismerete is. Az ezen állással járó javadalmak a következők: 1. Lakás. 2. Készpénz 1600 kor. az egyházi pénztárból. 3. Hitoktatásért a városi iskoláknál 200 kor. 4. A katonaság lelki gondozásáért 40 kor. 5. Az államasuti iskolánál esetleg végzendő hitoktatásért 50, esetleg 190 kor. és vasuti szabadjegy. 6. A szokásos stóllák.

A pályázathoz csatolni kell bizonyítványt a jelenlegi működésről; a magyar—horvát honpolgárságról; arról, hogy a pályázó a magyar nyelvet szóban és írástban bírja; arról, hogy egyházi vétségért elítelve nem volt, sem jelenleg vizsgálat nem folyik ellene. Segédlelkészek fölszentelési okmányukat és keresztleveleiket is kötelesek csatolni.

A pályázatok alólirotthoz f. é. február 29-ig küldendők.

Neudorf-Vinkovci, 1908. jan. 28.

Abaffy,
horv. szlav. főesperes.

KÉRELEM.

A eselfalvai ág. h. ev. leányegyház a románkori régi műemléket képező, s több századok viharjait túlélő huszita-templomának hatóságilag elrendelt lebontását kikerülendő, a magyarhoni nemeskeblü

evang. testvéregyházak könyörületességéhez fordúl azon alázatos kérelemmel: miszerint a saját templomaikból kiselejtezték, de még teljesen használható s lehetőleg román stílusú oltárral és orgonával a cselelvtvári kisebb méretű templom belső berendezéséhez hozzájárulni, s erről Körtvélyessy Béla eperjesi (Sárosmegye, u. p. helyben) lakos vm. árvaszéki ülnököt mint egyház-felügyelőt értesíteni kegyeskedjenek.

3-1

Az oly csunya és kellemetlen női arcször eltávolítására legalkalmasabb a

RASOLIN.

Néhány perc alatt a szört az arcról vagy kézről minden fájdalom nélkül eltávolítja.

Egy doboz ára 2 korona helyben, vidékre 2 korona 50 fillér előzetes beküldése mellett 52-7 bérmentve.

Magyar gyártmány! Egyedüli készítő! Magyar gyártmány!
„RASOL“ vegyipari vállalat
BUDAPEST, VI., Váci-körut 55.

Postai és vasuti szétküldés naponta a világ minden részébe.

Magyarok! A kész ruha bécsi gyári munka!

KLEIN ADOLF

férfi-szabó-üzlete BUDAPEST,

VI., Dessewffy-utca 23. sz.

Készít mérték szerint öltönyt vagy felöltőt 15 forinttól feljebb valódi gyapjú szövet maradékokból. — Több évi tapasztalatomat Neuländer Testvérek és Weiner és Grünbaum es. és kir. udvari szabóknál szereztem. 13-7

•• MŰVÉSZIES MUNKA. ••

„EL A BOROTVÁVAL!”

mely már oly sok 1000 és 1000 embernél bőrbetegséget és más szerencsétlenséget okozott. Borotválkozzunk „Rasol“-al kés nélkül.

Ezen teljesen ártalmatlan vegyszerekből összeállított borotváló por a szakállt annyira megpuhítja, hogy az az arcról elválik és az arc bársónysima lesz.

Használata egyszerű, mindenki maga kezelheti.

Ára 1 kilogramm (elegendő 30-szori használatra) helyben K 2.40, vidékre K 3.—, előleges beküldése mellett bérmentve, utánvétellel K 3.20.

Egyedüli készítő! Magyar gyártmány!

„RASOL“ VEGYIPARI VÁLLALAT
BUDAPEST, VI., Váci-körut 55. sz.

52-7

RAKTÁRAK BUDAPESTEN:

Török József gyógyszerárában, Király-utca 12 — Neruda N. drogériájában, Kossuth Lajos-u. 7. — Molnár és Moser drogériájában, Koronaherceg-utca 11. — Detsényi Frigyes drogériájában, Marokkói-u. 1. — Detsényi Károly drogériájában, Fürdő-utca 10. — Podor Mártou drogériájában, Király-u. 31. Ács Mihály drogériájában, Lipót-körut 27. szám. És minden drogériában és illatszerekkereskedésben.

Tisztviselő-kölcsön!

20,000.000 korona áll rendelkezésre 1600 koronán

felüli törzsfizetéssel bíró köztisztviselőknél, katonatiszteknek, nyugdíjasoknak és nyugdíjképes magánhivatalnokoknak 3½ százalékos alapon 10-20 évi törlesztésre, legtöbb esetben kezes nélkül, szerény utólagos díjazással. Semmi levonás! Régi tartozásokat konvertálunk! Megkeresésnél közlendő: életkor, szolgálati idő és törzsfizetés.

✱ Országos hitel- és kölcsönszerző vállalat

BUDAPEST, VII. ker., Izabella-utca 67.

(Andrássy-ut mellett.)

52-6

VALDMANN ALBERT

photocinkografiai műintézete

Budapest,

VIII. ker., Népszínház-utca 45.

Készít

CLICHÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzékek

és minden egyéb nyomtatványok

részére a legjobb kivitelben, a

legolcsóbb árak mellett. •

Felvilágosítással és árajánlattal

52-6 készséggel szolgálunk.

Elsőrendű ajánlatok! Elsőrendű ajánlatok!

Személyi hitel! Kezes és kezes nélkül katonatisztek-, papok-, lelkészek-, udvari-, állami-, megyei- és magán-tisztviselők, tanítók, kereskedők, iparosok, nyugdíjjogosult hölgyek, kereskedelmi alkalmazottak és magánosoknak $\frac{1}{4}$ –20 évig terjedő időre havi, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ és egész évi tőkekamat-törlesztéssel! Különlegesség: A páris—bécsi enquete értelmében tőkésitem a jövedelmet.

Jelzálog hitel! 300 koronától feljebb I. II. és III. helyre földek-, városi és vidéki házak, nyaralók, gyárak, fürdőépületek, malmok, ásványviz és egyéb források és kőbányákra, a becsérték $\frac{3}{4}$ részéig.

Építési hitel! építésfélben levő ingatlanokra 2–3 részletben, oly arányban, amilyen arányban az építkezés előrehaladt.

Bank- és magánadóságok konvertálása!

Előnyösen! **szolid** alapon és **gyorsan** eszközölöm mindezen fenti műveleteket elsőrangú bel- 30–7 és külföldi intézetek által.

ZÁBORSZKI JÓZSEF
leszámitoló és bankiroda, Budapest, VI., Sziv-u. 28.
Válaszbélyeg melléklendő. • Kérjen prospektust.

ZORN MÓR

BUDAPEST—BÉCS.

Butorszállítási és
beraktározási
vállalata.

==== Képviselve: ====
bel- és külföldön minden
==== nagyobb városban. ====

BUDAPEST,
VIII. József-körut 18. szám.

26—9

Ki akar pénzkölcsönt!?

Felvilágosítás díjmentes, válaszbélyeg ellenében.

4—4 $\frac{1}{2}$ %-os pénzkölcsönt

◇ közvetítünk a következő feltételek mellett: ◇

FÖLDBIRTOKRA

65 évre 2·50%-ra	30 évre 3·20%-ra
60 évre 2·60%-ra	25 évre 3·65%-ra
40 évre 2·85%-ra	20 évre 3·95%-ra

Ezen csekély százaléokban tőketörlesztés és kamat bentfoglaltatik.

BOTH DEZSŐ BANKKÉPVISELETE

Budapest, VII., Rottenbiller-u. 1. szám.

Augusztus hó 1-től Szövetség-utca 2/B.

Nemkülönben személykölcsönt katonatiszteknek, papoknak, tanítóknak, vasuti és gyári alkalmazottaknak, kereskedőknek stb. előnyös visszafizetésre.

Tisztviselőkölesön 5–25 évi időtartamra kötelezvény ellenében, fizetési-előjegyzésre kezes nélkül. 1000 korona kölcsön után törlesztés és kamat címén fizetendő havonta 8, 10, 12, 15 kor. Levélbeli megkeresésnél megirandó: állás, fizetés, kitöltött szolgálati idő és életkor. Ily kölcsönöket 15–20 nap alatt folyósítatunk.

✦ Törlesztési jelzálogkölcsönt ✦ szilárd anyagból épült lakházakra, valamint telkekre, építkezésekre 10, 15, 20, 25, 30, 40 és 50 év alatt leendő törlesztésre. 26—7

Beck Károly, Budapest

épület- és mulakatos, szabadalmazott ablakszellőztető készü-
* lék és önműködő zajnélküli ajtócsukó-készítő *

VIII., József-utca 14. szám.

Mértékvétel végett szívesked-
jék hozzám fordulni. 🍀 🍀 🍀

Ablakszellőzők ára:

Legnagyobb, legnehezebb és diszes	25.— kor.
Rendes ablakok iskolák, inté- zetek és magánlakásokhoz	13.— "
Könnyebb, szimpla ablakokhoz	9.— "
Klozetek	6.60 "

Szabadalmi szám 16.794. Költségvetések ingyen.

Ablakszellőztető készülékeimet a következő nevezete-
sebb helyeken használják: Nemzeti Kaszinó, Keres-
kedelmi minisztérium, Ref. főgimnázium, M. kir. Lu-
dovica. Kispesti állami elemi iskolákban s több kórház
és iskolában és vidéken is kitűnőnek bizonyultak

3.500 darab már használat-
ban van. 30—9